

УДК 336.74

Корецька Н. І., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ІТАЛІЙСЬКИЙ СЦЕНАРІЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ

У статті розглянуто особливості функціонування фінансово-кредитної системи Італії, виділено ключових учасників італійського ринку фінансово-кредитних послуг.

Ключові слова: фінансово-кредитна система, комерційні банки, депозитні банки, банки рухомого майна, інвестиційні банки, спеціалізовані банки, установи середньо- і довгострокового кредитування, ділові банки, іпотечні банки, пенсійні фонди, страхові компанії, Італія.

Koretska N.

ITALIAN SCENARIO OF FUNCTIONING OF SYSTEM OF FINANCIAL CREDIT INSTITUTIONS

In the article is considered the feature of functioning of the finansovo-kreditnoy system of Italy, the key participants of the Italian market of financial credit services are selected.

Key words: financial credit system, commercial jars, deposit jars, jars of the personal chattels, investment jars, specialized jars, establishments of the sredne- and long-term crediting, business jars, mortgage jars, pension fund, insurance companies, Italy.

Корецкая Н. И.

ИТАЛЬЯНСКИЙ СЦЕНАРИЙ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

В статье рассмотрено особенности функционирования финансово-кредитной системы Италии, выделено ключевых участников итальянского рынка финансово-кредитных услуг.

Ключевые слова: финансово-кредитная система, коммерческие банки, депозитные банки, банки движимого имущества, инвестиционные банки, специализированные банки, учреждения средне- и долгосрочного кредитования, деловые банки, ипотечные банки, пенсионные фонды, страховые компании, Италия.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Ринкова

Корецька Н. І.

економіка являє собою соціально-орієнтоване господарство, що функціонує в умовах державного регулювання. І важливу роль в структурі ринкових відносин, в механізмі їх регулювання державою відіграє саме фінансово-кредитна система. Вона є невід'ємною частиною ринкових відносин та важливим елементом процесу реалізації державної політики. Тому так важливо зрозуміти природу фінансово-кредитної системи, розібратися в особливостях її функціонування, широко використовувати результати управління нею в інтересах ефективного розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Особливості функціонування фінансово-кредитної системи зарубіжних країн, діяльність її структурних елементів вивчали як російські науковці (Т. Я. Авагян, Ю. Т. Вешкін, В. В. Масленников, К. В. Рудий), так і вітчизняні: О. Д. Гордей, В. М. Іванов, Т. А. Коротка, Ю. М. Лисенков, П. В. Мельник, В. В. Прядко, С. К. Реверчук, В. В. Рисін, М. М. Сайко, І. Я. Софіщенко, Л. Л. Тарангул, І. В. Шамова та інші. Важливість даної тематики спонукає до подальших досліджень, оскільки вивчення досвіду країн світу щодо діяльності фінансово-кредитних установ буде доцільним з метою порівняння або застосування його у вітчизняній практиці функціонування ринку фінансово-кредитних послуг.

Цілі статті: дослідження структури та особливостей функціонування фінансово-кредитної системи Італії.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Фінансово-кредитна система країни розглядається в 2-х аспектах: функціональному та інституціональному. З функціональної точки зору під фінансовою-кредитною системою розуміється сукупність фінансово-кредитних відносин, форм та методів, а з точки зору інституціонального аспекту, фінансово-кредитна система – це сукупність фінансово-кредитних інститутів, що створюють, акумулюють та надають грошові кошти.

Фінансово-кредитні системи окремих країн складаються із сукупності банківських та небанківських фінансово-кредитних інститутів. Така структура фінансово-кредитної системи характерна і для Італії.

Фінансово-кредитна система Італії сильно подрібнена. Її структура склалася відповідно до Закону Італії (1931 р.) «Про розмежування кредитних закладів на установи коротко-, середньо- і довгострокового кредиту».

Варто зазначити, що жоден з італійських банків не входить в десятку найбільших банків Європи. На три найбільші банки країни доводиться лише 20% місцевого ринку порівняно з більш ніж 80% в Голландії і 50% в Англії та Швейцарії [1, с. 124]. Крім того, італійську кредитну систему відрізняє значна участь в ній держави. Лише приблизно 100 банків є приватними, і їх число постійно зменшується [2, с. 347; 1, с. 127]. Крім того, з року в рік спостерігається тенденція до зменшення кількості банківських установ, які здійснюють діяльність на території Італії.

Комерційні банки Італії відносяться до групи закладів короткострокового кредитування (до 18 місяців) і складають основу кредитної системи Італії. За формою власності вони є в основному державними і поділяються на:

- державні кредитні установи, що є прямою власністю держави (серед них виділяють «Банко націоанале дел Лаворо»; «Інституто Сан Паолоді Торіно»);

- регіональні банки, у створенні яких велику роль відіграють зобов'язання держави зі стимулювання розвитку окремих регіонів (відомими є «Банкодї Наполі», «Банкодї Сицилія», «Монтедел Паші ді Сієнна», «Банко ді Сардинія»);

- банки, у яких держава бере опосередковану участь (такі банки як «Банкокомерціале Італьяно», Банк Риму і «Кредіто Італьяно»).

Комерційні банки Італії носять універсальний характер, хоча в 1936 р. було зроблено спробу їх спеціалізації, у результаті чого з'явилися банки рухомого майна, інвестиційні та депозитні банки.

До *депозитних банків* відносять, перш за все, три банки національних інтересів зі своїми філіями, які є власністю Інституту реконструкції промисловості. На них припадає близько 11,0% депозитів та 12,0% кредитів кредитного сектору. Депозитні банки поділяються на 5 категорій: найбільші (5 банків); великі (5 банків); середні (11 банків); дрібні (20 банків) і найдрібніші (194 банки) [3, с. 257; 4, с. 92].

Банки рухомого майна є приватними установами. До них належать 5 банків, які конкурують безпосередньо зі своїми державними аналогами. Відомими серед них є «Сеціоне», «Едіфіціо», «Інституодікредітофондаріо» та «Аграріомобільяне».

До *інвестиційних банків* належать державні і напівдержавні банки, що здійснюють середньо- і довгострокове кредитування промислових підприємств, дрібних і середніх фірм, а також інфраструктури країни. Серед них виділяють «Інстітуто Мобільяре Італьяно», «Мідібанк», «Ефібанк», «Ісвеймер», «Медіокредіто», «Ірбіс» та «Чіс». Для Італії характерними є інвестиційні банки другого типу, що базуються на державній або змішаній формах власності та які кредитують, крім промисловості, і урядові програми [3, с. 257; 4, с. 92].

Італійська кредитна система досить різноманітна і включає, крім комерційних банків, ряд *спеціалізованих банків*.

До спеціалізованих банків короткострокового кредитування належать [1, с. 128–129; 2, с. 347–350; 3, с. 263–266]:

1. *Публічно-правові інститути*. До них відносяться 6 банків (наприклад «Банк Неаполя», «Банк Сицилії», «Національний банк праці» та інші). Перші два банки до возз'єднання Італії були емісійними інститутами в окремих італійських князівствах і тому зберегли певний регіональний відтінок, а «Національний банк праці» був заснований у 1923 р. з метою проведення урядової кредитної політики.

2. *Банки національних інтересів*. До них відносяться 3 найбільших банки Італії: «Банк Рима», «Комерційний банк Італії» та «Італійський кредит». У відповідності із законом, банки національних інтересів повинні мати філії не менш як у 30 провінціях з 94. Названі банки є акціонерними товариствами, причому контрольний пакет акцій перебуває в руках держави.

3. *Звичайні кредитні банки* – це юридичні особи приватного права. На початку ХХ ст. існувало трохи більше 100 таких банків. Серед них є як і досить потужні, які мали відділення в багатьох італійських провінціях і за кордоном («Банк св. Духа», «Банк Амброзіано» тощо), так і численні дрібні банки, що здійснювали діяльність в межах однієї провінції. До звичайних кредитних банків відносяться також і *філії іноземних банків*. Італія тривалий час була закритою країною для проникнення іноземних банків. Відкриття

нового банку було суворо регламентовано, а вхідні бар'єри, які повинні були долати банки, стримували іноземних банкірів. Проте, незважаючи на ці перешкоди, кількість філій іноземних банків в Італії постійно зростає.

4. *Народні (кооперативні) банки.* Незважаючи на значну кількість кооперативних банків, їх роль у кредитній системі незначна. Народні банки обслуговують, як правило, місцеву клієнтуру, і лише деякі з них є великими закладами, які розповсюджують свою діяльність на ряд провінцій («Народний банк Мілана» тощо). Головна відмінність народних банків полягає в тому, що їх капітал повинен бути розподілений між його членами, причому у відповідності із законом 1983 р. цих останніх не може бути менше 400. Величина паю кожного з учасників встановлюється залежно від обсягу сукупного капіталу банку, але незалежно від кількості паїв кожен учасник банку має на загальних зборах один голос. Народні банки об'єднані в два синдикати: Національну асоціацію народних банків (Associazione Nazionale fra le Banche Popolari) і Технічну асоціацію народних банків, діяльність яких координує Італійський центральний інститут народних банків. Про діяльність народних (кооперативних) банків Італії демонструють дані табл. 1.

Таблиця 1

Загальні дані про кооперативний банківський сектор Італії [5; 6, с. 4]

Група кооперативних банків	Кількість банків	Доля кредитів у загальній кількості, %	Доля депозитів у загальній кількості, %
Banche popolari (BPs)	38	20	22
Banche di credito cooperative (BCCs)	438	7	8

За останні десять років у результаті швидкого розвитку інформаційних і банківських технологій, а також суттєвих змін у попиті на фінансові послуги у кооперативному банківському секторі Італії відбулися суттєві зміни. Так, злиття окремих банківських установ призвело до зменшення їх кількості, і разом з тим до значного збільшення банків «середнього розміру». При цьому значно розширилась мережа філій і відділень, що загостило міжбанківську конкуренцію на місцевих фінансових ринках. Це підштовхнуло і комерційні, і кооперативні банки до освоєння міжнародних ринків

фінансових послуг. А ще більш активним цей процес став з розширення кордонів ЄС. Вихід на зарубіжні фінансові ринки приніс кооперативним банкам стрімке зростання. Останнє стосується передусім *Banche popolari*. За короткий період цей провідний італійський кооперативний банк зміг приєднати до себе ощадні банки, дрібні місцеві комерційні банки (більшість з яких були компаніями з обмеженою відповідальністю), спеціалізовані та кооперативні банки (*Banche di credito cooperativo*). У результаті цього утворилися цілі банківські групи. У більшості випадків відбулися суттєві зміни й у структурі власності, а також зміцнення позицій *banche popolari*. Частка цієї кооперативної банківської групи на фінансовому ринку за останні десять років збільшилася з 16,8% до 21,1%. Вона охопила 27,3% населення країни [5; 7, с. 2–3]. Динаміка зростання мережі відділень кооперативних банків Італії подана у табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка зростання кількості відділень кооперативних банків Італії протягом 1998–2008 рр. [7, с. 15]

Група кооперативних банків	Роки					
	1998	2000	2002	2004	2006	2008
<i>Banche popolari</i> (BPs)	5545	6113	6871	7388	7808	9314
<i>Banche di credito cooperative</i> (BCCs)	2773	2954	3192	3465	3753	4108

Незважаючи на загальноєвропейську тенденцію до «комерціалізації» кооперативні банки Італії у своїй діяльності продовжують керуватися базовими принципами «батьків» кредитної кооперації – Г. Шульце-Деліча і В. Райффайзена, що зберігає їх соціальну місію. При цьому вони є досить ефективними фінансовими установами і демонструють фінансову стійкість [7].

5. *Ощадні каси* є державними закладами, що підпорядковуються «Кредитному інституту ощадних кас Італії» (здійснює консультаційні послуги і послуги загального характеру) або Федеральному інституту ощадних кас (координує і рефінансує діяльність кас у цій сфері). Перша ощадна каса з'явилась в Італії в 1822 р. Основними операціями ощадних кас є приймання внесків, розрахункові безготівкові операції, короткострокове кредитування, що дає їм можливість бути реальними конкурентами комерційних банків. Ощадні каси є в усіх провінціях Італії. Найбільша з них «Ощадна каса Ломбардії», яка є одночасно й

найбільшою у світі (нараховує 440 філій, третина з яких має прямий зв'язок із закордонними установами). Нині ощадних кас в Італії налічується близько 87-и, і вони поділяються на 5 категорій: найбільші, великі, середні, дрібні, найдрібніші. Ощадні каси є державними установами. Розрізняють два типи ощадних кас залежно від того, ким вони були створені. До першого типу відносяться каси, створені місцевими органами влади. У цьому випадку вони є установами та їх рада призначається місцевим органом влади. До другого – належать каси, засновані асоціаціями фізичних осіб. У цьому випадку вони є асоціаціями і їх Рада обирається на загальних зборах акціонерів. В обох випадках голову Ради призначає міністр фінансів. Межі діяльності кас чітко визначені статутами.

6. *Сільськогосподарські і ремісничі банки* – це місцеві банки з обмеженою чи необмеженою відповідальністю, які розташовані в невеликих містечках і здійснюють цільове спеціалізоване кредитування. Вони приймають внески як від своїх учасників, так і від третіх осіб. Проте загальний обсяг внесків, які надходять від останніх, не може перевищувати 25,0% загальної їх суми. Сільськогосподарські та ремісничі банки з необмеженою та обмеженою відповідальністю зобов'язані вносити не менше 10,0% та 20,0% внесків відповідно до державних цінних паперів.

Для установ середньо- і довгострокового кредитування властива вузька спеціалізація: промисловий, сільськогосподарський та іпотечний кредити. Характер спеціалізації того чи іншого інституту визначає й термін, на який надається позика. Промисловий кредит, як правило, середньотерміновий; іпотека і кредит на громадські роботи – довгострокові.

До спеціалізованих установ середньострокового кредитування відносяться так звані *ділові банки*, які спеціалізуються на операціях із цінними паперами. Серед них найбільшими є «Медіобанк», капітал якого ділиться між трьома банками національних інтересів і приватними власниками, а також «Італійський інститут мобільного кредиту». Ділові банки представлені нечисленною групою, що пояснюється нерозвиненістю біржі, фінансового ринку і великою потужністю державного сектору. Ці банки діють на різних фінансових ринках як за свій рахунок, так і від імені третьої сторони, а також управляють майном приватних осіб і підприємств [2, с. 350; 3, с. 264].

До спеціалізованих установ довгострокового кредитування відносяться 18 *іпотечних банків* і «Консорціум кредиту на громадські роботи». Іпотечні банки в Італії розвинені досить слабо, що пов'язано з нерозвиненістю іпотеки. Як правило, іпотечні банки в Італії є державними або напівдержавними. Основними з них є «Інституте Мобільяре Італьяно», «Мідібанк», «Ефібанк» [2, с. 350; 3, с. 264].

В даний час за даними Асоціації банків Італії розрізняються великі, середні та малі банки, що функціонують в цій країні. Перелік великих та малих банків Італії представлено в табл. 3, 4.

Таблиця 3

Перелік великих банків Італії (2011 р.) [8]

Рейтинг	Банківська установа	Ринкова капіталізація (млрд дол США)
1.	Intesa Sanpaolo	44,67
2.	UniCredit	43,95
3.	Banca Monte dei Paschi di Siena	9,95
4.	UBI Banca	7,91
5.	Banca Carige	4,61
6.	Banco Popolare	3,94
7.	Banca Popolare dell'Emilia Romagna	3,39
8.	Banca Popolare di Sondrio	2,91
9.	Banca Popolare di Milano	2,42
10.	Credito Emiliano	2,15
11.	Credito Valtellinese	1,34

Таблиця 4

Перелік малих банків Італії (2011 р.) [8]

Назва банку	Банківські групи
1	2
ABC International Bank	
AS «PrivatBank»	
Aareal Bank AG	
AllFunds Bank SA	
Allianz Bank Financial Advisors	GRUPPO ALLIANZ BANK FINANCIAL ADVISORS
Alto Adige Banca	
Asset Banca	
BANCA FEDERICIANA	GRUPPO BANCARIO MEDITERRANEO
BANCA IFIS	GRUPPO BANCA IFIS

Продовж. табл. 4

1	2
BANCO DI DESIO E DELLA BRIANZA	GRUPPO BANCO DI DESIO E DELLA BRIANZA (IN FORMA ABBREVIATA
S.P.A.	GRUPPO BANCO DESIO)
BNP Paribas Personal Finance	GRUPPO BANCARIO BANC NAZIONALE DEL LAVORO
Banca AGCI	
Banca Agricola Popolare di Ragusa	GRUPPO BANCARIO BANCA AGRICOLA POPOLARE DI RAGUSA
Banca Alpi Marittime Credito Cooperativo Carru'	
Banca Arner (Italia)	
Banca Capasso Antonio	
Banca Cassa di Risparmio di Savigliano	
Banca Cattolica	GRUPPO CREDITO VALTELLINESE
Banca Centrale della Repubblica di San Marino	
Banca Commerciale Sammarinese	

Загалом основні показники функціонування італійської банківської системи представлено в табл. 5.

Таблиця 5

Основні показники функціонування банківської системи Італії станом на 2011 р. [9]

Структура	Кількість
1	2
Банки	815
Банківські групи	83
Італійські банки, що входять до банківських груп	226
Материнські італійські банки	77
Італійські банки – не члени банківських груп	501
Популярні банки	38
Філії банків	88
Банкомати Італії	33734
Закордонні філії італійських банків	69
Представництва за кордоном	76

Продовж. табл. 5

1	2
Дані балансу	млн євро
Депозити (вклади + облігації)	1,897,500
Депозити клієнтів-резидентів	1,099,500
Облігації	798,000
Чисті борги	26,828
Платіжні системи	Кількість
Активні кредитні картки	14,960,000
Дебетові картки	37,084,000
Активні АТМ	39,926
Дані про доходи	млн євро
Чистий процентний дохід	39,757
Валовий дохід	83,844
Валовий прибуток	36,302
Чистий дохід	22,727
ROE	11,8%

Крім того в Італії здійснюють діяльність *небанківські фінансово-кредитні установи: пенсійні фонди, страхові компанії*.

В Італії існує два типи *пенсійних фондів*: інституційний тип (фонд є незалежною юридичною особою з право- і дієздатністю); контрактний тип (фонд складається з юридично відокремленої сукупності активів без право- і дієздатності). Крім того, пенсійні фонди в Італії функціонують у вигляді фондів корпоративної індивідуальної форми та засновницької форми.

Пенсійні фонди Італії незалежні від керуючих і можуть скористатися мережею діапазону продуктів, досягаючи необхідної диверсифікації свого портфеля. Це дає можливість учасникам переходити з одного відкритого фонду до іншого з метою отримання максимальних результатів.

Страхові компанії, на відміну від банків, не відіграють суттєвої ролі в економіці Італії, бо в цій країні функціонує розвинута система соціального забезпечення. Найбільшою страховою компанією в Італії є «Генеральна страхова компанія» – універсальна компанія, яка займається різними видами страхування, в тому числі страхуванням життя, майна й перестрахованням [2, с. 350–351].

Отже, в Італії остаточно сформувалася фінансово-кредитна система, яка включає комерційні і кооперативні банки, ощадні банки, установи середньо- і довгострокового кредиту і т. д., а також небанківські кредитно-фінансові інститути. Проте, кредитна система Італії сильно подрібнена, оскільки в ній практично не має банків, що займають домінуюче становище. Крім того, для італійських фінансово-кредитних установ характерні: низька рентабельність або навіть збитковість; величезні суми прострочених і безнадійних до повернення сум; нездатність ефективно контролювати витрати та небажання впроваджувати сучасні банківські технології.

1. Масленников В. В. Зарубежные банковские системы: монография / В. В. Масленников. – Москва: ТД «Элит-2000», 2001. – 392 с. – С. 120–141.
2. Прядко В. В., Сайко М. М. Історія грошей і кредиту: Підручн. / В. В. Прядко, М. М. Сайко. – К.: Кондор, 2009. – 508 с. – С. 345–351.
3. Мельник П. В., Тарангул Л. Л., Гордей О. Д. Банківські системи зарубіжних країн: Підручн. / П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул, О. Д. Гордей. – К.: Алерта, Центр учбової літератури, 2010. – 586 с. – С. 246–276.
4. Златіна Н. Особливості банківських систем зарубіжних країн (на прикладі Франції, Німеччини, Італії та Швейцарії) / Н. Златіна // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Серія «Юридичні науки». – Випуск 84. – К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2010. – С. 90–93.
5. Пантелеймоненко А. О. Досвід кооперативних банків Італії: загальна характеристика та практичне значення для розвитку фінансово-кредитної системи України / А. О. Пантелеймоненко // Українська кооперація. – Серія «Міжнародна кооперація». – 2010. – №3.
6. Gutiérrez E. The Reform of Italian Cooperative Banks: Discussion of Proposals / E. Gutiérrez. – Washington: International Monetary Fund, 2008. – 18 p.
7. Tarantola A. M. Cooperative Banks and Competition: Local Vocation and Governance Issues / A. M. Tarantola. – Taormina: Bank of Italy, 2009. – 17 p.
8. Офіційний веб-сайт Італійської асоціації банків // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.abi.it>
9. Офіційний веб-сайт Банку Італії // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bancaditalia.it/>